Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

8 octombrie 2026*

„Trimitere preliminară – Politica socială – Directiva 2003/88/CE – Articolul 2 punctul 1 – Noțiunea de «timp de lucru» – Articolul 6 litera (b) – Timp de lucru maxim săptămânal – Protecția securității și a sănătății lucrătorilor – Timpul de lucru al pompierilor – Timp de gardă la locul de muncă care nu este inclus în timpul de lucru – Drept la repararea unui prejudiciu moral exercitat împotriva unui stat membru pentru încălcarea dreptului Uniunii – Condiții – Mod de calcul al despăgubirii pentru prejudiciul suferit ca urmare a încălcării articolului 6 litera (b) din Directiva 2003/88 – Principiul echivalenței – Principiul efectivității”

În cauza C-808/24 [Zálečta] [i],

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Okresný súd Lučenec (Tribunalul Districtual din Lučenec, Slovacia), prin decizia din 13 noiembrie 2024, primită de Curte la 26 noiembrie 2024, în procedura

M. R.

împotriva

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul F. Biltgen, președinte de cameră, domnii S. Gervasoni și A. Kumin, doamna I. Ziemele (raportoare) și domnul M. Bošnjak, judecători,

avocat general: domnul J. Richard de la Tour,

grefier: domnul V. Di Bucci,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru guvernul slovac, de E. V. Larišová și A. Lukáčik, în calitate de agenți;

– pentru Irlanda, de M. Browne, Chief State Solicitor, A. Burke și A. Joyce, în calitate de agenți, asistați de D. Ryan, BL;

* Limba de procedură: slovaca.

[i] Numele prezentei cauze este un nume fictiv. El nu corespunde numelui real al niciuneia dintre părțile din procedură.

– pentru Comisia Europeană, de D. Recchia, A. Tokár și F. van Schaik, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 19 martie 2026,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 punctul 1 și a articolului 6 litera (b) din Directiva 2003/88/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru (JO 2003, L 299, p. 9, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 3).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între R., pompier și salvator, pe de o parte, și Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (Ministerul de Interne al Republicii Slovace), pe de altă parte, în legătură cu repararea prejudiciului moral pretins suferit de R. ca urmare a transpunerii incorecte de către Republica Slovacă a Directivei 2003/88 în ordinea juridică a acestui stat membru.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Articolul 2 din Directiva 2003/88, intitulat „Definiții”, prevede la punctele 1 și 2:

„În sensul prezentei directive:

1. prin «timp de lucru» se înțelege orice perioadă în care lucrătorul se află la locul de muncă, la dispoziția angajatorului și își exercită activitatea sau funcțiile, în conformitate cu legislațiile și practicile naționale;

2. prin «perioadă de repaus» se înțelege orice perioadă care nu este timp de lucru.”

4 Articolul 6 din această directivă, intitulat „Timpul de lucru maxim săptămânal”, prevede:

„Statele membre iau măsurile necesare pentru ca, în funcție de necesitățile de protecție a sănătății și securității lucrătorilor:

(a) timpul de lucru săptămânal să fie limitat prin acte cu putere de lege și acte administrative sau prin convenții colective sau acorduri încheiate între partenerii sociali;

(b) timpul mediu de lucru pentru fiecare perioadă de șapte zile, inclusiv orele suplimentare, să nu depășească 48 de ore.”

Dreptul slovac

5 Potrivit articolului 85 alineatul 1 din zákon č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbore (Legea nr. 315/2001 privind corpul pompierilor și salvatorilor) din 2 iulie 2001 prevede:

„Timpul de lucru al membrului [corpului pompierilor și salvatorilor] este perioada în care acesta desfășoară activitatea de serviciu public și se află la dispoziția autorității de serviciu public.”

6 Articolul 86 alineatul 2 din această lege prevede:

„În cazul repartizării inegale a timpului de lucru, durata timpului de serviciu nu poate depăși 18 ore pe zi de serviciu. Durata totală de executare a activității de serviciu public și a timpului de gardă impus care urmează imediat acesteia la locul de executare a activității de serviciu public nu poate depăși 24 de ore pe zi de serviciu.”

7 Articolul 92 alineatul 1 din această lege prevede:

„Autoritatea de serviciu public stabilește, pentru membrul [corpului de pompieri și salvatori], timpul de gardă în cadrul activității de serviciu public la locul de executare a activității menționate, care urmează imediat executării activității de serviciu public în aplicarea articolului 86 alineatul 2 în cadrul repartizării timpului de serviciu.”

8 Articolul 122 alineatul 3 din această lege prevede:

„Indemnizația pentru timpul de gardă […] nu este datorată pentru perioada în care a fost executată activitatea de serviciu public; activitatea de serviciu public executată în aceste împrejurări este o activitate care dă naștere unor ore suplimentare.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

9 R., membru al corpului pompierilor și salvatorilor din comuna Lučenec (Slovacia), apreciază că, cu încălcarea articolului 2 punctul 1 și a articolului 6 litera (b) din Directiva 2003/88, timpul de gardă pe care l-a efectuat la locul de muncă nu este asimilat timpului de lucru. Prin urmare, acesta ar fi suferit un prejudiciu moral ca urmare a transpunerii incorecte a articolului 2 punctul 1 menționat în ordinea juridică slovacă, care ar fi avut drept consecință faptul că timpul de lucru maxim săptămânal, așa cum este definit la articolul 6 litera (b) menționat, ar fi fost încălcat în ceea ce îl privește. Astfel de încălcări i-ar fi adus atingere, printre altele, dreptului la respectarea vieții private și de familie.

10 R. a introdus o acțiune la Okresný súd Lučenec (Tribunalul Districtual din Lučenec, Slovacia), având ca obiect repararea prejudiciului moral pentru încălcarea dreptului său la respectarea vieții private și de familie, a dreptului său la un repaus suficient după muncă și la protecția securității și sănătății la locul de muncă. În schimb, el nu a solicitat despăgubiri pentru orele de gardă care nu au fost luate în considerare pentru calculul timpului de lucru și care, în cazul său, au condus la depășirea limitei de 48 de ore prevăzute la articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88 în ceea ce privește timpul de lucru maxim săptămânal.

11 Prin hotărârea din 20 decembrie 2023, această instanță a constatat că, cu încălcarea articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88, astfel cum a fost interpretat de Curte în Hotărârea din 21 februarie 2018, Matzak (C-518/15, EU:C:2018:82), reglementarea slovacă prevedea posibilitatea de a nu contabiliza ca timp de lucru timpul de gardă efectuat de un pompier atât la

locul de muncă, cât și la domiciliu. În această privință, Okresný súd Lučenec (Tribunalul Districtual din Lučenec) a arătat că, pentru a obține repararea prejudiciului, nu era suficient ca timpul de gardă să nu fi fost contabilizat ca timp de lucru, în sensul articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88. Mai trebuia și ca timpul de lucru, inclusiv timpul de gardă, să depășească timpul de lucru maxim săptămânal prevăzut la articolul 6 litera (b) din această directivă.

12 Cu privire la acest aspect, Okresný súd Lučenec (Tribunalul Districtual din Lučenec) a constatat că, în perioada de referință în cauză, care a durat șase luni, durata timpului de lucru al lui R., inclusiv timpul de gardă efectuat de acesta, depășea cu 28 de zile numărul de zile lucrătoare care puteau fi efectuate în această perioadă, cu încălcarea articolului 6 litera (b) din directiva menționată, și că această depășire a avut probabil în mod obiectiv efecte asupra vieții private și de familie a lui R.

13 În consecință, instanța a dispus ca Republica Slovacă să îi plătească lui R. o despăgubire pentru repararea prejudiciului moral suferit, calculată ținând seama, pe de o parte, de amploarea depășirii respective și, pe de altă parte, de pierderea speranței unei modificări a reglementării naționale, având în vedere lipsa unei astfel de modificări în pofida jurisprudenței Curții rezultate în special din Hotărârea din 21 februarie 2018, Matzak (C-518/15, EU:C:2018:82).

14 Ministerul de Interne al Republicii Slovace a formulat apel împotriva acestei hotărâri la Krajský súd v Banskej Bystrici (Curtea Regională din Banská Bystrica, Slovacia), care, prin ordonanța din 30 mai 2024, a anulat hotărârea menționată pentru motivul că Okresný súd Lučenec (Tribunalul Districtual din Lučenec) se pronunțase *ultra petita*, întrucât R. nu invocase în fața acestei instanțe nici vreun drept întemeiat pe pierderea speranței unei modificări a reglementării naționale, nici vreun drept la repararea prejudiciului moral legat de numărul de ore lucrate peste limita stabilită la articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88. Astfel, R. ar fi invocat numai faptul că a suferit un prejudiciu moral, în special ca urmare a necontabilizării, ca timp de lucru, a timpului de gardă pe care îl efectuase în perioada respectivă. În plus, Krajský súd v Banskej Bystrici (Curtea Regională din Banská Bystrica) a reținut că prejudiciul moral cauzat de incompatibilitatea dreptului național cu articolul 2 punctul 1 din această directivă trebuia să dea naștere unei despăgubiri fără a fi necesar să se constate o încălcare a articolului 6 litera (b) din directiva menționată.

15 Krajský súd v Banskej Bystrici (Curtea Regională din Banská Bystrica) a trimis cauza spre rejudecare la Okresný súd Lučenec (Tribunalul Districtual din Lučenec), instanța de trimitere, care are îndoieli cu privire la interpretarea articolului 2 punctul 1 și a articolului 6 litera (b) din Directiva 2003/88. Această instanță ridică în esență problema dacă, pentru ca R. să obțină repararea prejudiciului său moral, este suficient, astfel cum pare să fi admis Krajský súd v Banskej Bystrici (Curtea Regională din Banská Bystrica), ca timpul său de gardă să nu fi fost contabilizat ca timp de lucru, cu încălcarea articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88, sau dacă este necesar ca limita de 48 de ore dintr-o perioadă de șapte zile prevăzută la articolul 6 litera (b) din această directivă să fi fost de asemenea încălcată.

16 Potrivit instanței de trimitere, articolul 2 punctul 1 din Directiva 2003/88 cuprinde doar o definiție a noțiunii de „timp de lucru”, în timp ce articolul 6 litera (b) din această directivă prevede în mod explicit o interdicție de depășire a limitelor stabilite în ceea ce privește timpul de lucru maxim săptămânal, în sensul în care această noțiune este definită. Astfel, această instanță apreciază că dreptul la despăgubiri pentru persoanele în cauză există numai în cazul încălcării acestui articol 6 litera (b) coroborat cu articolul 2 punctul 1, iar nu în cazul încălcării acestei din urmă dispoziții în mod izolat.

17 În aceste condiții, Okresný súd Lučenec (Tribunalul Districtual din Lučenec) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Faptul că, în temeiul reglementării naționale, timpul de gardă al unui angajat nu este contabilizat ca timp de lucru, contrar articolului 2 punctul 1 din Directiva [2003/88], dă naștere unui drept la despăgubire împotriva [unui stat] membru pentru încălcarea dreptului Uniunii, fără a fi necesar să se demonstreze că, în privința angajatului, a existat o încălcare concomitentă a articolului 6 litera (b) din această directivă?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea anterioară, instanța de trimitere, pentru a stabili cuantumul adecvat al indemnizației, ar trebui să ia în considerare numărul orelor de gardă care, având în vedere legislația națională, nu au fost contabilizate ca făcând parte din timpul de lucru al angajatului sau cuantumul indemnizației datorate de statul membru ar trebui să fie stabilit în raport cu durata încălcării ce rezultă ca urmare a legislației naționale care permite ca timpul de gardă să nu fie contabilizat ca făcând parte din timpul de lucru al angajatului, contrar Directivei 2003/88?

3) În cazul unui răspuns negativ la [prima întrebare], instanța de trimitere, pentru a stabili cuantumul adecvat al indemnizației, ar trebui să ia în considerare numărul orelor de gardă care au determinat încălcarea articolului 6 litera (b) din Directiva 2003/88 sau cuantumul indemnizației datorate de statul membru ar trebui să fie stabilit în raport cu durata încălcării ce rezultă ca urmare a legislației naționale care permite ca timpul de gardă să nu fie contabilizat ca făcând parte din timpul de lucru al angajatului, contrar Directivei 2003/88?”

Cu privire la întrebările preliminare

Observații introductive

18 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că principiul răspunderii statului pentru prejudiciile cauzate particularilor prin încălcări ale dreptului Uniunii care îi sunt imputabile este inerent sistemului tratatelor pe care se întemeiază aceasta din urmă (Hotărârea din 19 noiembrie 1991, Francovich ș.a., C-6/90 și C-9/90, EU:C:1991:428, punctul 35, precum și Hotărârea din 8 septembrie 2026, Ferreira da Silva e Brito ș.a., C-293/24, EU:C:2026:723, punctul 42).

19 Acest principiu este valabil pentru orice ipoteză de încălcare a dreptului Uniunii de către un stat membru, indiferent de organul statului membru a cărui acțiune sau omisiune se află la originea acestei încălcări, inclusiv legiuitorul național, și indiferent de autoritatea publică căreia îi revine în principiu, potrivit dreptului statului membru în cauză, sarcina reparării prejudiciilor menționate [a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 martie 1996, Brasserie du pêcheur și Factortame, C-46/93 și C-48/93, EU:C:1996:79, punctele 32 și 63, precum și Hotărârea din 28 iunie 2022, Comisia/Spania (Încălcarea dreptului Uniunii de către legiuitor), C-278/20, EU:C:2022:503, punctul 30 și jurisprudența citată].

20 În ceea ce privește condițiile de angajare a răspunderii statului pentru prejudicii cauzate particularilor prin încălcări ale dreptului Uniunii care îi sunt imputabile, Curtea a statuat în mod repetat că particularii vătămați au un drept la reparație dacă sunt îndeplinite trei condiții, și anume ca norma de drept al Uniunii încălcată să aibă ca obiect conferirea de drepturi particularilor, încălcarea acestei norme să fie suficient de gravă și să existe o legătură directă de cauzalitate între respectiva încălcare și prejudiciul suferit de acești particulari (a se vedea în acest

sens Hotărârea din 5 martie 1996, Brasserie du pêcheur și Factortame, C-46/93 și C-48/93, EU:C:1996:79, punctul 51, precum și Hotărârea din 8 septembrie 2026, Ferreira da Silva e Brito ș.a., C-293/24, EU:C:2026:723, punctul 44).

21 Aceste trei condiții sunt necesare și suficiente pentru a da naștere în beneficiul particularilor unui drept la reparație, fără a exclude însă posibilitatea de angajare a răspunderii statului în condiții mai puțin restrictive, în temeiul dreptului național [Hotărârea din 28 iunie 2022, Comisia/Spania (Încălcarea dreptului Uniunii de către legiuitor), C-278/20, EU:C:2022:503, punctul 32 și jurisprudența citată].

22 Sub rezerva dreptului la reparație care astfel își are temeiul în mod direct în dreptul Uniunii în cazul în care sunt întrunite cele trei condiții amintite la punctul 20 din prezenta hotărâre, îi revine statului obligația de a repara prejudiciul cauzat în cadrul dreptului național al răspunderii, fiind stabilit că condițiile prevăzute în legislațiile naționale în domeniul reparării prejudiciilor nu pot să fie mai puțin favorabile decât cele care privesc cererile asemănătoare de drept intern (principiul echivalenței) și nici nu pot fi concepute așa încât să facă în practică imposibilă sau excesiv de dificilă obținerea reparării prejudiciului (principiul efectivității) [Hotărârea din 28 iunie 2022, Comisia/Spania (Încălcarea dreptului Uniunii de către legiuitor), C-278/20, EU:C:2022:503, punctul 33 și jurisprudența citată].

23 Principiile amintite la punctele 18-22 din prezenta hotărâre sunt cele în lumina cărora trebuie să se răspundă la întrebările adresate de instanța de trimitere.

Cu privire la prima întrebare

24 Prin intermediul primei întrebări formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 2 punctul 1 din Directiva 2003/88 trebuie interpretat în sensul că acesta are ca obiect conferirea de drepturi particularilor, astfel încât încălcarea sa de către un stat membru să le poată da acestora dreptul la despăgubiri în temeiul dreptului Uniunii, fără a fi necesar ca aceștia să dovedească încălcarea concomitentă a articolului 6 litera (b) din această directivă.

25 În primul rând, articolul 2 punctul 1 din Directiva 2003/88 definește noțiunea de „timp de lucru” ca fiind „orice perioadă în care lucrătorul se află la locul de muncă, la dispoziția angajatorului și își exercită activitatea sau funcțiile”. Potrivit articolului 2 punctul 2 din această directivă, noțiunea de „perioadă de repaus” este definită ca fiind „orice perioadă care nu este timp de lucru”.

26 În al doilea rând, din jurisprudența Curții reiese că noțiunile „timp de lucru” și „perioadă de repaus” în sensul Directivei 2003/88 constituie noțiuni ale dreptului Uniunii care trebuie definite în funcție de caracteristici obiective, cu referire la sistemul și la finalitatea acestei directive, care urmărește stabilirea unor cerințe minime destinate îmbunătățirii condițiilor de viață și de muncă ale lucrătorilor. Astfel, numai o asemenea interpretare autonomă poate garanta eficacitatea deplină a directivei, precum și aplicarea uniformă a acestor noțiuni în toate statele membre (Hotărârea din 9 octombrie 2025, STAS-IV, C-110/24, EU:C:2025:768, punctul 22 și jurisprudența citată).

27 În al treilea rând, Curtea a subliniat că articolul 2 din Directiva 2003/88 nu se numără printre dispozițiile acesteia de la care se poate deroga (Hotărârea din 9 octombrie 2025, STAS-IV, C-110/24, EU:C:2025:768, punctul 23 și jurisprudența citată).

28 Rezultă că noțiunea de „timp de lucru” constituie una dintre noțiunile fundamentale pe care se întemeiază ansamblul dispozițiilor Directivei 2003/88 și că conformitatea dreptului național cu definiția acestei noțiuni este indispensabilă pentru aplicarea corectă a acestui ansamblu de dispoziții.

29 Cu toate acestea, din modul de redactare a articolului 2 punctul 1 din directiva menționată nu se poate deduce că această dispoziție ar avea în sine ca obiect conferirea de drepturi particularilor, astfel încât încălcarea sa de către un stat membru să poată da particularilor dreptul la repararea prejudiciului de către acest stat membru ca urmare a încălcării. Astfel, articolul 2 din directiva menționată, așa cum arată titlul său, se limitează să definească, la punctul 1, noțiunea de „timp de lucru” în sensul aceleiași directive ca desemnând „orice perioadă în care lucrătorul se află la locul de muncă, la dispoziția angajatorului și își exercită activitatea sau funcțiile, în conformitate cu legislațiile și/sau practicile naționale”, fără a implica atribuirea de drepturi în favoarea particularilor sau de obligații pozitive sau negative în sarcina particularilor, a statelor membre sau a instituțiilor Uniunii, în sensul jurisprudenței consacrate a Curții, care rezultă în special din Hotărârea din 5 martie 2024, Kočner/Europol (C-755/21 P, EU:C:2024:202, punctul 119 și jurisprudența citată).

30 Prin urmare, rezultă că, în cazul încălcării numai a articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88, prima condiție de angajare a răspunderii statului membru menționată la punctul 20 din prezenta hotărâre nu este îndeplinită.

31 Cu toate acestea, trebuie amintit, în orice caz, că, potrivit jurisprudenței Curții, dreptul Uniunii nu exclude nicidecum ca răspunderea statului pentru încălcarea acestui drept să poată fi angajată în condiții mai puțin restrictive în temeiul dreptului național (Hotărârea din 25 noiembrie 2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, punctul 66), aspect a cărui verificare va reveni instanței de trimitere în speță.

32 În consecință, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 2 punctul 1 din Directiva 2003/88 trebuie interpretat în sensul că nu are ca obiect conferirea de drepturi particularilor, astfel încât încălcarea sa de către un stat membru nu le poate da acestora din urmă dreptul la despăgubiri în temeiul dreptului Uniunii.

Cu privire la a doua întrebare

33 Întrucât a doua întrebare a fost adresată de instanța de trimitere în cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, nu este necesar să se răspundă la aceasta.

Cu privire la a treia întrebare

34 Prin intermediul celei de a treia întrebări, care este adresată în cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88 trebuie interpretat în sensul că repararea, în sarcina statelor membre, a prejudiciilor morale pe care acestea le-au cauzat particularilor prin încălcarea acestei dispoziții trebuie determinată conform dreptului național, ținând seama de numărul de ore efectuate peste limita prevăzută de dispoziția menționată sau de durata încălcării dreptului Uniunii care rezultă din faptul că reglementarea națională în cauză nu prevede contabilizarea timpului de gardă drept „timp de lucru”, în sensul articolului 2 punctul 1 din această directivă.

35 Pentru a răspunde la această întrebare, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă sunt îndeplinite în speță condițiile angajării răspunderii statului, amintite la punctul 20 din prezenta hotărâre.

36 În această privință, în ceea ce privește prima condiție de angajare a răspunderii statului, și anume ca norma de drept al Uniunii încălcată să aibă ca obiect conferirea de drepturi particularilor, Curtea a statuat deja că articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88 constituie o normă de drept social al Uniunii care conferă particularilor drepturi pe care pot să le invoce direct în fața instanțelor naționale pentru motivul că impune statelor membre, cu titlu de cerință minimă, o limită maximă în ceea ce privește timpul de lucru mediu săptămânal de care trebuie să beneficieze fiecare lucrător (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 octombrie 2004, Pfeiffer ș.a., C-397/01-C-403/01, EU:C:2004:584, punctul 100, precum și Hotărârea din 25 noiembrie 2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, punctele 49 și 50).

37 Astfel, cu condiția ca R. să își fi întemeiat acțiunea nu numai pe încălcarea articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88, ci și pe cea a articolului 6 litera (b) din aceasta, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere, rezultă că prima condiție de angajare a răspunderii Republicii Slovace este îndeplinită.

38 În ceea ce privește cea de a doua condiție de angajare a răspunderii statului, din jurisprudența Curții rezultă că criteriul decisiv pentru a considera că încălcarea dreptului Uniunii este suficient de gravă este cel al unei încălcări vădite și grave a limitelor puterii de apreciere pe care o presupune norma încălcată. Atunci când autoritatea în cauză dispune doar de o marjă de apreciere considerabil redusă sau chiar inexistentă, simpla nerespectare a dreptului Uniunii poate fi suficientă pentru a se stabili existența unei încălcări suficient de grave. Aprecierea care trebuie efectuată necesită luarea în considerare a domeniului, a condițiilor și a contextului în care obligația în cauză revine autorității în cauză. În plus, trebuie să se țină seama în special de gradul de claritate și de precizie al normei încălcate, precum și de întinderea marjei de apreciere pe care această normă o lasă autorității în cauză, de complexitatea situației pe care trebuie să o soluționeze și de dificultățile de aplicare sau de interpretare a textelor (Hotărârea din 5 martie 2024, Kočner/Europol, C-755/21 P, EU:C:2024:202, punctele 126-128 și jurisprudența citată).

39 În orice caz, o încălcare a dreptului Uniunii trebuie considerată suficient de gravă atunci când a intervenit cu încălcarea vădită a jurisprudenței Curții în domeniu (Hotărârea din 25 noiembrie 2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, punctul 52, precum și, în acest sens, Hotărârea din 1 august 2025, Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth ș.a., C-97/24, EU:C:2025:594, punctul 30, precum și jurisprudența citată).

40 Din indicațiile cuprinse în decizia de trimitere reiese că timpul de gardă efectuat de R. în perioada în discuție, cuprinsă între 1 august 2020 și 30 iunie 2023, nu era considerat „timp de serviciu” în sensul dreptului slovac. Reiese de asemenea din această decizie că, în perioada de referință respectivă, care a durat șase luni, timpul de lucru al lui R. depășise durata maximă de 48 de ore într-o perioadă de șapte zile, prevăzută la articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88, cu încălcarea acestei dispoziții.

41 În această privință, trebuie amintit că, în perioada 1 august 2020-30 iunie 2023, jurisprudența Curții privind noțiunea de „timp de lucru”, în special în ceea ce privește pompierii, era deja consacrată. Curtea a statuat printre altele că „activitățile desfășurate de forțele de intervenție ale unui serviciu public de pompieri […] intră în domeniul de aplicare al Directivei 2003/88, astfel

încât, în principiu, articolul 6 litera (b) din aceasta se opune depășirii plafonului de 48 de ore prevăzut pentru timpul de lucru maxim săptămânal, inclusiv serviciile de gardă” (Hotărârea din 25 noiembrie 2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, punctul 57).

42 Pe de altă parte, Curtea a precizat de asemenea, astfel cum se menționează la punctul 27 din prezenta hotărâre, că articolul 2 din Directiva 2003/88, care definește noțiunile „timp de lucru” și „perioadă de repaus”, nu figurează printre dispozițiile acesteia de la care se poate deroga (Hotărârea din 10 septembrie 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punctul 28, și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 9 octombrie 2025, STAS-IV, C-110/24, EU:C:2025:768, punctul 23 și jurisprudența citată).

43 În cazul în care, având în vedere jurisprudența amintită la punctele 41 și 42 din prezenta hotărâre, ar rezulta că nerespectarea dispozițiilor articolului 6 litera (b) din Directiva 2003/88 în perioada cuprinsă între 1 august 2020 și 30 iunie 2023 a intervenit cu încălcarea vădită a jurisprudenței Curții, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere, existența unei încălcări suficient de grave a dreptului Uniunii ar fi dovedită.

44 În consecință, cea de a doua condiție de angajare a răspunderii statului, în sensul jurisprudenței citate la punctul 20 din prezenta hotărâre, ar fi îndeplinită.

45 În ceea ce privește cea de a treia condiție de angajare a răspunderii statului ca urmare a încălcării dreptului Uniunii, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă, astfel cum pare să reiasă din decizia de trimitere, există o legătură de cauzalitate între depășirea timpului de lucru prevăzut la articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88 și prejudiciul moral a cărui reparare este solicitată de R.

46 În ceea ce privește modalitățile de reparare a prejudiciului moral suferit ca urmare a încălcării dreptului Uniunii, trebuie amintit, *primo*, că Directiva 2003/88 nu cuprinde nicio normă specială în ceea ce privește repararea prejudiciului eventual suferit de lucrători ca urmare a încălcării cerințelor minime pe care le prevede, în special în ceea ce privește durata timpului de lucru. În consecință, din dispozițiile acestei directive nu se poate deduce că aceasta ar privilegia o formă de despăgubire în detrimentul altora (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 noiembrie 2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, punctele 44, 96 și 98, precum și Hotărârea din 20 iunie 2024, Artemis security, C-367/23, EU:C:2024:529, punctele 26 și 27).

47 *Secundo*, în lipsa unor dispoziții ale dreptului Uniunii în acest domeniu, revine statului obligația de a repara prejudiciul cauzat în cadrul dreptului național al răspunderii, fiind stabilit că condițiile prevăzute în legislațiile naționale în domeniul reparării prejudiciilor nu pot să fie mai puțin favorabile decât cele care privesc cererile asemănătoare de drept intern (principiul echivalenței) și nici nu pot fi concepute așa încât să facă în practică imposibilă sau excesiv de dificilă obținerea reparării prejudiciului (principiul efectivității) [Hotărârea din 25 noiembrie 2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, punctul 62, și Hotărârea din 28 iunie 2022, Comisia/Spania (Încălcarea dreptului Uniunii de către legiuitor), C-278/20, EU:C:2022:503, punctele 176-184].

48 *Tertio*, Curtea a statuat că repararea prejudiciilor cauzate particularilor prin încălcări ale dreptului Uniunii trebuie să fie adecvată în raport cu prejudiciul suferit și de natură să asigure o protecție efectivă a drepturilor lor (Hotărârea din 25 noiembrie 2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, punctul 92).

49 În aceste condiții, revine statelor membre sarcina, cu condiția respectării acestor principii, pe de o parte, să stabilească dacă repararea prejudiciului cauzat unui particular prin încălcarea dispozițiilor Directivei 2003/88 trebuie să ia forma unei despăgubiri financiare și, pe de altă parte, să definească normele privind modul de calcul al acestei reparații (a se vedea prin analogie Hotărârea din 25 noiembrie 2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, punctul 94).

50 În ceea ce privește, mai precis, modalitățile de reparare, aflate în sarcina statelor membre, a prejudiciilor pe care acestea le-au cauzat particularilor prin încălcarea articolului 6 litera (b) din Directiva 2003/88, ele trebuie stabilite, în conformitate cu dreptul național, nu în funcție de durata încălcării dreptului Uniunii care rezultă din faptul că reglementarea națională în cauză nu prevede contabilizarea timpului de gardă drept „timp de lucru”, în sensul articolului 2 punctul 1 din această directivă, ci în funcție de prejudiciul efectiv și concret suferit de particularii în cauză în legătură de cauzalitate directă cu încălcarea articolului 6 litera (b) din directiva menționată și cu respectarea principiilor echivalenței și efectivității.

51 În speță, s-ar putea ține seama, printre altele, de numărul de ore de lucru efectuate peste limita prevăzută la articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88, care poate avea incidență asupra vieții private și de familie a lui R., astfel cum reiese din decizia de trimitere.

52 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, se impune să se răspundă la a treia întrebare că articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88 trebuie interpretat în sensul că repararea, aflată în sarcina statelor membre, a prejudiciilor morale pe care acestea le-au cauzat particularilor prin încălcarea acestei dispoziții trebuie stabilită conform dreptului național, nu în funcție de durata încălcării dreptului Uniunii care rezultă din faptul că reglementarea națională în cauză nu prevede contabilizarea timpului de gardă drept „timp de lucru”, în sensul articolului 2 punctul 1 din această directivă, ci în funcție de prejudiciul efectiv și concret suferit de particularii în cauză în legătură de cauzalitate directă cu încălcarea articolului 6 litera (b) din directiva menționată și cu respectarea principiilor echivalenței și efectivității.

Cu privire la cheltuielile de judecată

53 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

1) Articolul 2 punctul 1 din Directiva 2003/88/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru

trebuie interpretat în sensul că

nu are ca obiect conferirea de drepturi particularilor, astfel încât încălcarea sa de către un stat membru nu le poate da acestora din urmă dreptul la despăgubiri în temeiul dreptului Uniunii.

2) Articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88

trebuie interpretat în sensul că

repararea, aflată în sarcina statelor membre, a prejudiciilor morale pe care acestea le-au cauzat particularilor prin încălcarea acestei dispoziții trebuie stabilită conform dreptului național, nu în funcție de durata încălcării dreptului Uniunii care rezultă din faptul că reglementarea națională în cauză nu prevede contabilizarea timpului de gardă drept „timp de lucru”, în sensul articolului 2 punctul 1 din această directivă, ci în funcție de prejudiciul efectiv și concret suferit de particularii în cauză în legătură de cauzalitate directă cu încălcarea articolului 6 litera (b) din directiva menționată și cu respectarea principiilor echivalenței și efectivității.

Semnături